

BÓDI FERENC: A HELYI ÖNKORMÁNYZATOK SZÜLETÉSE MAGYARORSZÁGON

„Az önkormányzat olyan különleges politikai és közjogi szervezet, amely a nagypolitika terrénumát képező állam – mint különleges hatalmi kényszerítő eszközökkel rendelkező politikai szervezet – és az egyén vagy annak legszűkebb szemből szembeni társadalmi kapcsolatokkal rendelkező csoportja, illetve közössége között helyezkedik el” – kezdi Bódi Ferenc 2020-ban megjelent legújabb könyvét. A monográfia a szerző sajátos látásmódjában tárja elénk e „köztes csoport” (Emil Durkheim) magyarországi kialakulását, sajátos helyi működési formáit. Ahogy az alcím is mutatja (*Az önkormányzás kialakulása a modern korban és a helyi önkormányzatok születése a rendszerváltás időszakában*), a könyv fő célja az 1990-es évek átmeneti időszakának bemutatása, amelyben Magyarország poszt-kommunista országból modern demokratikus nemzetállam lett. Bódi Ferenc a helyi önkormányzatok, civil társadalmak terén végzett sokéves kutatásai során felmerült kérdések és eredmények összefoglalására törekszik. Nagy rálátása és tereptapasztalata vitathatatlan. A monográfia öt fejezete önálló egységekként is értelmezhető, ugyanakkor egymást több ponton metsző témák halmaza.

A szerző az első fejezetben a témát történeti megközelítésből tárgyalja. A rövid áttekintés mellett az alapvető politikatudományi és szociológiai fogalmakkal is megismerteti az olvasót. A fejezet legérdekesebb altémája talán a megkésett magyar gazdasági és társadalmi fejlődés hatása a modern önkormányzatiság ki-fejlesztésére.

A második fejezet a két világháború közti időszakról napjainkig ismerteti az önkormányzatiság és a területpolitika egymásra hatását. Részletesen bemutatja a kommunista hatalom egyoldalú, a gazdaságpolitikától függő területfejlesztési politikáját, amely nem számolt a területi sajátosságokkal, a helyi társadalmak szükségleteivel, az ott élők érdekeivel. Rávilágít hosszú távú társadalmi következményeire, különös tekintettel a kisebb falvak funkcionális elszegényítésére, lassú elsorvasztására. Kiemeli, hogy a szocialista gazdaságpolitika és közigazgatási rendszer egyszerre volt méltánytalan, illegitim és irracionális. A központi forrásokból szinte kizárólag a városok infrastruktúráját fejlesztették. Az, hogy az 1970-es években vidéken is jelentős településfejlesztés indul meg, és Magyarország a keleti blokkon belül egy viszonylag fejlett faluképet mutatott, a térszerek megerősödésének volt köszönhető. Tárgyalja az ingázás jelenségét, a háztáji jelentőségét. Kiderül, hogy a rendszerváltó kormány nem tudott összehangolt, konzisztens területfejlesztési rendszert teremteni. A korszak hangulatára jellemző, hogy bár nem voltak meg hozzá a pénzügyi kondíciók, az önkormányzati szabad-

ság megnyitotta a kiútkeresés lehetőségét abból a nyomorból, amelybe a gazdasági rendszerváltás a magyarországi vidék zömét taszította. A szerző véleménye szerint, ha nincs a demokratikus fordulat, és nincs a vidék, különösen a falvak közjogi emancipációja, akkor végképp nem lett volna semmi, ami ezt a gazdasági összeomlást kezelje. Ugyanakkor súlyos tévedés volt, hogy a helyi gazdaság hiányának pótlását az önkormányzatoktól várták. A fejezet második felében 1991 és 2007 között három cikluson keresztül vizsgálja az önkormányzatok eredményességét egyes területfejlesztési források megszerzésében. Megállapítja, hogy azok zömében a vidékies jellegű statisztikai vonzáskörzetekbe jutottak el, de a körzeteken belül a forrásabszorpció jellege urbánus jellegű volt. Azaz, a periférikus helyzetből adódó forrásallokációs előnyt inkább a kisvárosok és kevésbé a falvak tudták érvényesíteni.

A harmadik fejezet az önkormányzatiság területi vonatkozásait vizsgálja. A dualizmus korától napjainkig kíséri végig a területrendezési reformelképzeléseket, történéseket. Megtudhatjuk a megyék mint máig kitartó területi egységek állandóságának okait. Rávilágít az önkéntes kistérségi társulások, ezen belül főleg a (kis)város és falvak kooperációinak sikeresebb forrásallokációjára, és az e társulásokat kiegészítő, kormány által felülről létrehozott fejlesztési körzetek egymásmellettségére.

A negyedik fejezet igen érdekes kérdést feszeget, a helyi önkormányzatok sikerességét. Arra keresi a választ, mitől boldogulnak, illetve kerülnek lehetetlen helyzetbe adott települések? Mi az a plusz erő, mely egyes településeket ki tud emelni (hátrányos) helyzetükből? Az eredmények alapján a kulcs(figura) a polgármester személye, aki önmagában azonban nem elegendő a sikerességhez. Szükséges, hogy a helyi elit támogassa, legyen egy kivitelezhető, racionális helyi ötlet, kistérségi együttműködés, innovációkat elfogadó helyi társadalom, és igen hasznos lehet a felsőbb politikai szférából érkező támogatás.

A kötet utolsó fejezete hazánk polgárainak az 1990 utáni választásokon való részvételi hajlandóságát és ennek területi megoszlását vizsgálja. A szerző tematikusan elemzi a választási adatokat, táblázatok és térképek segítségével illusztrálja és teszi térben is értelmezhetővé gyakran meglepő eredményeit. A helyszűke miatt csak néhány példát emelek ki: területi elosztásban a magas aktivitású területek egységes tömböket alkotnak az ország perifériáin (BAZ és Baranya megye), míg az Alföld passzív politikai magatartású terület. A települések választási aktivitása fordítottan arányos a település népességszámával. A népesebb települések lakói nagyobb jelentőséget tulajdonítottak az országgyűlési választásoknak, míg a községek lakói a helyi voksolásokon vettek részt nagyobb arányban. Mindkét esetben az aprófalvak népessége volt politikailag a legaktívabb társadalmi csoport. Elgondolkodtató, hogy nem volt olyan önkormányzati választás a rendszerváltás óta, amelyen az ötszáz főnél kisebb népességszámú falvakban legalább 70%-ot ne haladta volna meg a részvételi arány. Ez a tény akkor válik igazán érdekessé, ha

azt is hozzátesszük, hogy ezeken a településeken a legtöbb esetben csak egy jelölt indult a polgármesteri székért. (Mivel érvényességi küszöb nincs, nem volt igazán tétje a voksolásnak.) A szerző ezt az attitűdöt premodern társadalmi jelenségnek tartja. A helyzet lényegi sajátját ragadja meg, amikor úgy fogalmaz, a történelemnek ebben az életvilágban nincs vége mindaddig, amíg a társadalom gazdasági viszonyai gyökeresen nem változnak.

Bódi Ferenc könyvét minden magyar választópolgárnak ajánlom, hisz a benne foglaltak mindannyiunk számára elgondolkodtatók lehetnek, önmagunk és helyi életvilágunk elé is tükröt tart. Ajánlom mindazoknak, akik érdeklődnek a hosszú távú társadalmi folyamatok, a társadalmi egyenlőtlenségek, a helyi érdekképviselő hazai története, a ruralitás kérdésköre iránt.

(Bódi Ferenc: A helyi önkormányzatok születése Magyarországon – Az önkormányzás kialakulása a modern korban és helyi önkormányzatok születése a rendszerváltás időszakában. Lakitelek: Antológia Kiadó, 2020, https://library.hungaricana.hu/hu/view/RetorkiKonyvek_045/?pg=0&layout=s)

Kurucz Réka

ösztöndíjas hallgató

Pécsi Tudományegyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar
Interdiszciplináris Doktori Iskola Néprajz-Kulturális Antropológia Doktori Program